

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 90 kronor

sept – okt

Nr 5 – 2013

Redaktören har ordet

Vem fan lyssnar på en rom som tidigt har slagit larm om ett register över romer hos polisen? Vem fan lyssnar när man säger att det finns en särskild rotel som behandlar romsk brottslighet som heter "romaspan" och som på den tiden hade ett fotoregister på romska ungdomar. Vid olika samtal med poliser man känner så har det blivit sagt att "även om det skulle finnas ett fotoregister, eller en speciell rotel som behandlade romsk brottslighet, så skulle det aldrig erkännas av polisen".

Tack DN som har avslöjat Skånepolisens omfattande romska register med lika omfattande släktträd. Vid DN:s första förfrågan efter avslöjandet av det först registret sa man att det inte fanns något ytterligare register, men lögnen höll inte mer än några timmar. Bara ett dygn senare avslöjas ytterligare ett register på 1000 personer och några dagar senare finner man 16 hyllmeter med pärmar märka med Z. (Se artikeln på sid. 8)

Nu säger rikspolischefen att han sagt till sina länspolismästare att de ska se över om det finns några register hos dem och de har sagt att det gör det inte. Hur sanningsenligt är då det?

Registerfrågan har varit uppe för utfrågning hos riksdagens konstitutionsutskott, där var även Rikspolischefen och Justitieministern med och skulle svara på frågorna.

När romerna lade fram sitt önskemål om att någon romsk representant skulle vara med i utredningen sa Beatrix Ask att man följer lagar och regler och att det inte skulle kunna låta sig göras. Det finns ingen romsk tjänsteman svamlade hon om. Att man i det här fallet skulle tillkämpa positiv särbehandling hade hon ingen tanke på.

Samma dag avslöjar Expressen polisens hemliga facebook-grupp. Där flödar det av diskriminerande påhopp mot en rad kända personer. Här blir Rikspolischefen kallad för "Svammel-Bengt", Leif GW Persson påstås vara

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Veronika Portik

Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: red@romaniglinda.se

precis slut i huvudet. Och förra länspolismästaren Karin Götblad ses som en pinuppa. Är inte detta ett hatbrott på nätet så säg?

Register på romer finns ju på andra ställen, men tydligen har Skåne en förkärlek till att registrera och skapa släktträd. Smärtläkaren Birger Fagher var tydligen en doktor av den gamla skolan som var populär hos Romer och av patienter med behov av att sova. Han har bland annat gjort ett släktträd över romerna i Malmö-Lund där han konstaterar att de är släkt med varandra och sen forskat vidare och konstaterat att det bara är Rohypnol som kan få romer med sömnproblem i regionen att sova gott om nätterna. Han blev i alla fall av med arbetet.

Apropå registret som finns på stadsarkivet. Där ligger troligen bland andra akter socialförvaltningens utredning om romers sociala situation från Stenby sektionen. En utredning som kom i fel händer., nämligen i händerna på Professor

Innehåll:

Debatt och artiklar om registerskandalen	sid. 3-11
Årets Bokmessa	sid. 12-15
KU utfrågningen	sid. 18
Civil rights Defenders	sid. 19
Hasse Taikon	sid. 19
DO:s dialogmöte	sid. 21
Teskedsorden arrangerar	sid. 22-23
Manustävling avgjord	sid. 24
Antiziganismens historia	sid. 25
Gamla bilder berättar	sid. 28-29
Receptet	sid. 30-31

Teckningen på framsidan är gjord av Ulf Lundkvist till ett manus av Bengt O Björklund.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

Karl Olov Arnstberg som sedan skrev en mycket negativ avhandling om romer.

Jag tycker att man ska gå igenom alla institutioner och myndigheter som har arbetat med romer. Det gäller bland annat Skolverket, Socialstyrelsen och Socialtjänsten som säkert har personliga socialregister över romer från olika utredningar.

Behåll alla färdiga rapporter, men inte personakterna!

Om registreringen

I detta nummer får du, med anledning av det som hänt i Skåne med polisens registrering av romer, inte bara ett inlägg utan flera.

Vi på reaktionen tar det som hänt på största allvar och i detta nummer belyser vi det som har hänt på flera sätt.

Polisens registrering av romer är ett grovt övertramp – med mörka historiska kopplingar. De ansvariga för detta måste avskedas. Det skriver artisten och debattören Hans Caldaras.

1942–1943, när nazisterna härjade som mest i Europa, fick polisen som uppgift av regeringen att rigoröst kartlägga varenda rom och jude i landet. Det är lite drygt 70 år sedan – och än i dag har inte maktapparaten erkänt vilket motiv som låg bakom denna registrering.

Bland offren var min mor och hennes familj, som tvingades att föra en ambulande tillvaro och leva i utanförskap. Polisens registrering såg man som ett allvarligt hot och den förknippades med oroligheterna ute i Europa, vilket var skrämmande nog.

Ryktena hade spritt sig till Sverige att judar och romer var nazisternas främsta måltavla, att de utsattes för massavrättningar och att de transporterades till koncentrationsläger i bland annat Polen. Vid den här tiden fanns det en utbredd sympati för Hitler och hans politik här i landet. Bland annat hos media, studentkåren, regering och politiker – som samtidigt var medvetna om att judar och romer i våra grannländer Danmark och Norge deporterades till nazisternas koncentrationsläger. Många nekades också att ta sig över Sveriges gränser när de

försökte fly från nazisternas våld.

Nu har det skett igen. Polisen i Skåne har under flera års tid systematiskt registrerat flera tusen romer. Man kan undra hur detta kunde ske och vad som är motivet denna gång. Är det återigen just på grund av att de är romer? Ostraffade och tusentals barn är offer för detta rasistiska övergrepp.

Polisen, som ansvarar för registreringen, försvarar sig med att den inte baseras på etnicitet, utan på kriminella grupperingar. Ett sådant argument håller inte och är absolut inte försvarbar. Handlingen är i strid med internationell rätt och gällande svensk lagstiftning – och är kriminell i sig.

Den signalerar tydlig antiziganism och är ett allvarligt brott mot vårt rättssamhälle och som måste få rättsliga följder. Regeringen måste ställa de ansvariga till svars för att markera att detta är totalt oacceptabelt och är i allra högsta grad en skam för Sverige.

Internationellt har man reagerat med stor förvåning över att Sverige – som anses vara en förebild när det gäller mänskliga rättigheter och människors lika värde – har begått samma grova övertramp gentemot romer som till exempel Ungern gentemot judar och romer (något som Sverige starkt har tagit avstånd ifrån).

Många med romskt påbrå har under det senaste dygnet visat stor oro för vad dessa registreringar kan resultera i – eftersom man har en lång historia att gå på. Bland dem en familjemedlem som aldrig har varit i olag med polisen och som undrade hur han skulle få reda på om han och hans lille son var registrerade. Jag försökte lugna honom, men oron finns ändå där. Vilket vittnar om hur en stor del av den romska befolkningen i landet känner sig i dag.

Skånepolisens agerande har gjort stor skada för hela poliskåren i landet. Tilliten för polis och samhället förvärras hos den yngre generationen romer och andra utsatta minoriteter, fördomarna får fäste. Polisens hänsynslösa agerande leder till att de tappar tron på rättsväsendet och den trygghet samhällets beskyddare ska stå för. Det kan i sig leda till att man tappar förtroendet för sitt land.

De poliser som har satt detta i system att utpeka oskyldiga människor som kriminella har gjort mycket skada i arbetet att skapa ett rättvist och tryggt samhälle. De måste entledigas från sina ansvarsfyllda poster eftersom de har missfärgat en hel yrkeskår och skandaliserat vårt land.

Hans Caldaras,
artist, författare och debattör.

Besviken på sina egna

Jag har på olika funktioner inom polisen hållit fast vid att yrkesetiken är en central fråga för polisen. Under detta begrepp kan grundläggande principer för ett rättssamhälle inordnas liksom frågor om mänskliga- och medborgerliga rättigheter.

Med detta perspektiv på mitt yrkesliv tvingas jag konstatera att jag kan se tillbaka på ett gigantiskt misslyckande. När jag ser poliser, som enligt min uppfattning har det finaste förtroendeuppdrag man kan ha i vårt samhälle, försöka försvara och förklara varför man behöver ett etniskt register på närmare 5 000 romer för att utreda en släktfejld på en mindre ort i Skåne, skäms jag intill gränsen för det uthärdliga.

När jag sedan ser, hör och läser hur olika politiker, rättsvårdare och samhällsdebattörer i olika tonarter förmedlar det försåtliga budskapet ”ingen rök utan eld” blir det än värre. Jag kan närmast fysiskt känna hur dessa budskap landar mjukt och hemtam i den antiziganism som genomsyrar vårt samhälle, dess invånare och institutioner.

Åter till 60-talet. Poliskriser av olika grad är inget nytt. När vi från fackets sida då formulerade en mediepolicy utgick vi ifrån att vi måste bli ett alternativ till ledningens förhållningssätt som då var – förneka, bortförklara, angrip budbäraren och hänvisa till pågående utredning. Skillnaden idag är att många chefer överlämnat tillämpningen av strategin till presstalesmän och informationsenheter.

Nu ska alla förtröstansfullt vänta på att olika kontrollorgan ska utreda om man kan hitta någon stackars sate att lägga skulden på för att detta register upprättats. Vem ska ta ansvaret för att detta register är en produkt av att vi i vårt land har en aldrig tillbaka motad antiziganism? Vem ska ta på sig ansvaret för att registret är en

kränkning av tusentals romer och att det som nu sker i uppståndelsen kring registret har ryckt bort en skör trygghet för tusentals fler? Hur ska romer som misstror samhället, nu när de fått ytterligare ett bevis på att deras misstro är välgrundad, känna sig trygga med att frågan utreds?

Jag skulle önska att rättsväsendet trädde tillbaka med konstaterandet att detta är för stort för oss. Jag kommer att tänka på begreppet; den som är utan skuld kastar den första stenen. De kontrollorgan som nu ska utreda frågan borde samtidigt utreda varför man inte sett detta själva och inför allt folket besvara frågan: Varför har vår rättsvårdande funktion inte fungerat? Jag hoppas så klart få höra någon säga: ”Vi kan inte bortse ifrån att den antiziganism som genomsyrar hela vårt samhälle också påverkat oss och vårt sätt att sköta vårt uppdrag!” Men det känns inte särskilt troligt.

Hur ska man förankra innebörden av att antiziganismen genomsyrar hela samhället? Också den utmaningen har illustrerats under de dagar som gått efter avslöjandet av polisens register över romer. På DN Debatt den 1 oktober tar en imponerande samling vetenskapskvinnor och -män till orda under rubriken ”Dags att göra upp med den statliga antiziganismen”. En majoritet av undertecknarna är historiker och torde vara väl medvetna om att de övergrepp romerna utsatts för i modern tid grundar sig på politiska beslut som i sin tur grundade sig på vetenskap.

Rasbiologi och begåvningsmätningar är bra exempel på beslutsunderlag som haft avgörande betydelse för nu levande romers livsöden. Den praktik som grundar sig på den statliga politiken genomförs i huvudsak i våra kommuner. En annan viktig aktör i den historia som for-

mat romers vardag är kyrkan. Som jag ser det är det många aktörer som har skäl att göra upp med antiziganismen. Staten har trots allt tagit några stapplande steg på den vägen till viss del tillsammans med romer och det är staten än så länge tämligen ensam om.

När Delegationen för romska frågor efter mer än tre års arbete överlämnade sitt betänkande (SOU 2010:55) till regeringen var ett av förslagen att en särskilt kommission skulle tillsättas som ett led i att överbygga det förtroendegap som finns mellan romer och majoritetssamhället. Vårt att notera är att hälften av delegationens styrelse var romer. Ett exempel bland få på romsk delaktighet och reellt inflytande. Förslaget genomfördes som bekant inte men det som nu sker ger frågan förnyad aktualitet.

Nu är rätt tillfälle att tillsätta en kommission ledd av romer med tillgång till den kompetens och de befogenheter som krävs för att göra uppdraget möjligt.

I ett sådant uppdrag är frågan om registrering av romer en viktig del främst som uttryck för samhällets ständigt återkommande ansträngningar för att kartlägga, registrera och kontrollera romer. Det är min övertygelse att en sådan granskning skulle visa att Skånepolisen är ett exempel, inte ett enstaka undantag. Hur många Z-register finns det runt om i landet bland till exempel kommunala enheter och hyresvärdar?

Gunno Gunnmo, fd polis, utredare som just nu arbetar med att ta fram Vitboken

Polisen behöver en egen Lex Maria

Polisens viktigaste uppgift är att tjäna medborgarna och värna samhällets grundläggande demokratiska värden. Det gör vi dagligen genom att ”skydda, hjälpa och ställa till rätta”, men det arbetet förutsätter att vi jobbar i harmoni med de värderingar som vi har i uppgift att upprätthålla. En av de mest centrala är den om alla människors lika värde, oavsett etnicitet, sexuell läggning, med mera. Därför känns det otroligt tragiskt och olyckligt att det verkar som om det hos polismyndigheten i Skåne finns register som är baserat på just etnicitet.

Även om Skånepolisen hävdar att det rör sig om en ”analysfil” som upprättats i samband med brottsutredning rörande en konflikt, är det omöjligt att se hur det kan vara relevant att registrera över 4000 personer över hela Sverige (varav cirka 1000 barn och några avlidna) i det syftet. Och även om det har hävdats att registreringen inte är ”etnisk”, så finns det så vitt jag förstår ingen som bestrider att alla i registret faktiskt är av romsk härkomst. Det hela blir än värre av att det verkar finnas minst ett liknande register till, med knappt 1000 personer registrerade.

Att de registrerade är just romer gör det hela än mer tragiskt. Ingen grupp har i modern svensk historia varit så utsatt för diskriminering och övergrepp ifrån staten som just romer. Detta har lett till att delar av den romska gruppen redan har ett lågt förtroende för myndigheter som polisen. Att då upptäcka att det finns register där romska barn registreras och kartläggs på samma sätt som polisen gör med kriminella grupperingar är inget annat än en katastrof, då detta ytterligare förstärker romernas utanförskap och känslan av att de inte kan lita på statliga myndigheter.

Tragedin riskerar även att drabba viktigt polisarbete. Att registrera och kartlägga uppgifter om personer som ägnar sig åt kriminalitet är helt grundläggande, både för att kunna utreda spaningsbrott som rån, inbrott och narkotikahandel och för

att kunna bekämpa organiserad brottslighet. Arbetet kringgärdas av regler som ofta känns överdrivet stelbenta och ibland mar-kant försvårar vårt arbete.

Hantering av känslig persondata kräver till viss mån ett förtroende och måste alltid balanseras mot den personliga integriteten. Förtroendet för polisens informationshantering skadas självklart om det missbrukas genom exempelvis den här sortens register. Det känns ironiskt och absurt att samtidigt som regelverket gör det svårt att hantera viktiga listor med aktiva yrkeskriminala så registrerar vi romska familjetråd.

Hela händelsen är extremt skadlig för polisens förtroende. Självklart främst i den romska gruppen, men även i andra minoritetsgrupper. Det är svårt att inte se registren som ett tecken på rasism, och rasism hos polisen är helt oacceptabelt och drabbar hela samhället. Det är nu otroligt viktigt att vi drar lärdom av det inträffade.

Först och främst krävs öppenhet, ödmjukhet och självkritik. När man begår misstag, så ska man be om ursäkt till dem som har drabbats – och i det här fallet innebär det inte bara de runt 5000 registrerade romerna, utan hela den romska gruppen i Sverige.

En ursäkt kräver dock ett erkännande av att fel har begåtts, och här är polismyndigheten i Skåne minst sagt svävande. Man verkar tyvärr mer beklaga ”reaktionerna” än själva registret. Då var rikspolischefens reaktion, att bli ”förbannad” och säga sig vilja säkerställa att inga fler sådana register finns, betydligt mer konstruktiv.

Det är bra att registret granskas ur juridisk synvinkel av riksenheten för polismål. Om brott har begåtts, så ska de självklart lagföras. Men den rättsliga processen räcker inte. Det krävs en grundlig utredning kring hur och av vem registren har använts och vilka som har känt till dem utan att reagera. Utredningen bör ske i samverkan med externa aktörer, och syftet borde främst vara att ta reda på vad vi kan lära oss av händelsen.

Det får inte bli frågan om att hitta synda-

bockar, det viktiga är att identifiera strukturella problem, oavsett om det gäller tvivelaktiga arbetsmetoder eller rasism, och åtgärda dem grundligt på organisationsnivå. Centralt är att ledarskapet på alla nivåer inom polisen (inte minst i Skåne) i både ord och handling visar att man är extremt tydlig med att ta avstånd från rasism, och speciellt då mot romer.

Även om jag tror och innerligt hoppas att det bara har varit ett begränsat antal personer som har haft kännedom om registret, torde lärdomarna om hur det kunde gå så fel vara relevanta för hela Polis-Sverige.

Tyvärr saknas idag utarbetade former för utredningar som avser att undersöka misstag, fel och brister i syfte att förbättra verksamheten. Polisen har bara internutredningar som avser att pröva om någon kan bevisas ha gjort sig skyldig till brott. Det finns ett stort behov av en liknande lagstiftning som sjukvårdens Lex Maria.

Till syvende och sist handlar dock den grundläggande frågan kring registreringen av romer om värderingar. Polisförbundet har under Lena Nitz ledning upprepade gånger drivit frågan om att lyfta och uppvärdera de etiska frågorna i en organisation där honnörorden länge har varit ”resultat” och ”mål” – men har ännu så länge mötts av kalla handen av rikspolisstyrelsen.

Även på politisk nivå har hårda siffror prioriterats framför mjukare värden. Om polisledning och politiker är beredda att samarbeta med Polisförbundet kring hur vi kan få polisen mer värderingsorienterad, så kan arbete med etiska riktlinjer och utökad handledning i kombination med en Lex Maria för polisen förhoppningsvis leda till en organisation i utveckling som både får och förtjänar mer förtroende.

Det vore ett konkret sätt att visa handlingskraft på och vända den här tragedin till något positivt.

Martin Marmgren, polis
Publicerad 25 september i svt.se

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se

Mer information hittar du på www.do.se

Många protesterade på Mynttorget

Samma dag som nyheten om skånepolisens stora register över romer exploderat i alla medier manade ett stort antal organisationer, bland andra Ung vänster och Centrum mot rasism, till demonstration på Mynttorget i Stockholm.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Vi är förbannade! År efter år pågår det rasistisk registrering. Vi var många som vaknade idag och blev upprörda. Nu kräver vi handling. Det här handlar om systematisk rasism, om hur en grupp människor utsätts för registrering. Detta är något vi vägrar gå med på, vi kräver nu en sanningskommission. Vi kräver också att romer får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda, sade Kalle Larsson från Centrum mot rasism.

De upprörda rösterna var många. Någon menade att det var dags att vakna innan rasprofilering, register och gas-kamrar blir ett faktum. En ung kurdisk flicka menade att vi alla är systrar och bröder och representanter från ung vänster menade att polisen misslyckats med att följa lag och moral.

Även Hans Caldaras, känd romsk aktivist och sångare var på plats.

– Det är en skam att vi måste stå här idag. Samtidigt är jag glad över att det är så många som engagerat sig och kommit hit denna kalla kväll. Men det som har hänt är inget nytt. Romer behandlar man fortfarande som man vill. Jag har också träffat aktivister som kämpar för allas mänskliga rättigheter, men inte när det gäller romer.

Han menar att poliser tror att de kan bete sig lite som de vill

– Jag är upprörd och bestört. Har vi inte kommit längre? Det som har kommit i dagen nu för tankarna till Andra världskriget. Registret är ett rasistiskt övergrepp, en kriminell handling som nu förvärrar relationen mellan romer och majoritetssamhället.

Från Rädda barnen ungdom kom tanken att ingen tänker på de romska bar-

nens situation i allt detta.

– Ingen driver barnens frågor. Ingen har frågat dem hur de mår.

Även den romske aktivisten Domino Kai talade.

– Detta är lagvidrigt och omoraliskt. Regeringens 20-årsstrategi betyder ingenting om inte antiziganismen kan bli bortmotad. Jag hör stöveltrampen. De ansvariga poliserna måste ställas till svars. De måste få sparken. Nu måste huvuden rulla!

Någon från Ung vänster menade att Reinfeldt minsann kunde hålla presskonferens om fotbollsvåldet i allsvenskan, men inte ett ord om det som hela tiden drabbar romer.

Även Rosario Ali, från ÉRG och

Sensus, fick ett ord med i mörkret nedanför det kungliga slottet.

– Det är ledsamt idag. Jag ser ansikten framför mig på romer som kämpat för romernas rättigheter sedan 60-talet. Det är kallt idag. Jag kan säga att jag är rom, men det är inte många som har den lyxen när de ska på arbetsintervju. Det här registret innehåller namn på 4000 personer som inte gjort något fel, men de är romer. Man kan ju fråga sig vad alla dessa barn som finns i registret har gjort. Registret måste bort och något sådant här får aldrig hända igen.

Manifestation på Mynttorget

REGISTRET

Den 23 september briserar nyheten om skånepolisens hemliga och olagliga register på 4029 romer, spridda över hela landet, ett register som kunde användas av många poliser i Sverige.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Över tusen av de registrerade är barn. 52 av dessa är tvååringar. Registret handlar inte om brottslighet. Många av de som finns där är ostraffade. Det är en kartläggning av släktband: ett biologiskt och etniskt baserat register. Mappen heter "Kringresande" i skånepolisens datorsystem. I den mappen finns en stor datorfil med namnet "Total".

De äldsta människorna i registret finns inte längre. De föddes i slutet på 1800-talet och början på 1900-talet. Här finns Josef Taikumer, född 1894, Olga Demeter, född 1901 och Georg Taikon, född 1909.

De romska barnen utgör över en fjärdedel av registret. De yngsta hamnade i registret 2011 när de bara var några månader. Av de över tusen barnen i registret är 842 födda på 2000-talet.

Det var polisen i Lund som startade registret som har hanterats av polismyndigheten i Skåne. Även Rikskriminalen i Stockholm, Länskriminalen i Skåne och kriminalunderrättelsetjänster i flera städer har haft tillgång till registret.

Den geografiska spridningen på de registrerade romerna är stor. 528 personer har postadress i Stockholms kommun, 380 i Göteborg, 733 i Malmö, 165 i Lund och 103 i Helsingborg.

Samma dag som rättskandalen var ett faktum krävde Justitiekanslens ordförande, Morgan Johansson (s) en total genomlysning av polismyndigheternas system för att se hur omfattande registreringen är. Romska kulturföreningen i Malmö krävde ett möte med justitieminister Beatrice Ask (m).

Och samma dag, den 23 september, inledde polisens enhet för internutredningar arbetet med en anmälan mot registren. Integrationsminister Erik Ullenhag kom till tals senare på dagen.

– Jag blev upprörd när jag läste om det. Det här är registrering på etnisk grund, det är olagligt. Jag blir ledsen, det finns ju en historia med övergrepp som drabbat romer, sade Erik Ullenhag till DN.

De som hamnat i polisens särskilda

register för romer kan ha rätt till skadestånd från staten. Det säger Sigurd Heuman, ordförande i Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, SIN, som dagen efter reste till Malmö för att starta en granskning av polisregistret.

– Det här var verkligen omskakande information, jag blev alldeles förskräckt och insåg genast att det här är något vi måste kasta oss över, säger Heuman om DN:s avslöjande.

Även Rikspolischefen Bengt Svenson blev mycket upprörd över att polisen i Skåne haft ett register över romer.

– Jag har inte fått svar på vad det använts till och det gör mig än mer förbannad och får mig att undra varför man över huvudtaget har gjort det, säger han till DN.se

Han säger också att registret är helt i strid mot gällande lagstiftning.

Även DO blir inkopplade samma dag. Diskrimineringsombudsman Agneta Broberg ser allvarligt på situationen och inleder en utredning.

– Det är djupt oroväckande om ett sådant register finns och det leder in på frågan om det här är otillåten etnisk profilering, säger Agneta Broberg till DN.

Även Datainspektionen ser mycket allvarligt på det som hänt. Myndighetens jurister utesluter inte att inleda en granskning, men avvaktar SINs beslut i frågan.

Och Överåklagare Mats Åhlund säger att det finns anledning att misstänka brott.

– Jag har tagit del av uppgifterna som framgår i DN och har för avsikt att inleda en förundersökning för brott mot personuppgiftslagen, säger Mats Åhlund.

Innan dagen var slut hade även Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, Nils Muiznieks, uttryckt stark kritik till svenska polisens agerande.

– Det är oroväckande att det i 2100-talets Europa finns en polismyndighet i ett demokratiskt land som ägnar sig åt etnisk profilering. Metoden att registrera folk baserat på deras etniska ursprung är både olaglig och ineffektiv. Det går tvärs emot de mänskliga rättigheterna, inklusive de lagar som finns i Europakonventionen,

mot rekommendationerna från Europarådets kommission mot rasism och intolerans och går mot beslut i FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, sade han.

Men skandalen skulle växa. Trots skånepolisens försäkran om att det inte fanns fler register avslöjade DN ytterligare ett omfattande register över romer. 997 människor finns i detta andra register.

DN avslöjade också att skånepolisen redan 1998 hade ett register över "zigenare".

Även i detta nya register fanns personer i alla åldrar, bosatta över hela landet. De flesta med romska namn.

De skånska polischeferna hade vid presskonferensen efter avslöjandena på måndagen sagt att massregistreringen av romer var kopplad till en brottsutredning om grov misshandel. De kunde inte svara på hur det gått med utredningen, om den lett till åtal eller lagts ned.

Länspolismästare Klas Johansson hade svårt att ge en bra förklaring till varför de registrerat små barn och döda människor. Han och hans polischefskollega Petra Stenkula förnekade bestämt att det skulle handla om registrering på etnisk grund.

– Jag vet inte varför de valt beteckningen "Kringresande" på mappen. Det kan ju ge vissa associationer. Jag förutsätter att det rör sig om kringresande som begår brott, sade Petra Stenkula då.

Soraya Post är en av de 997 personerna som registrerats i det andra registret.

– Jag är född här. Det är mitt land. Jag är helt ostraffad och har till och med föreläst för polisen om mänskliga rättigheter! Det som polisen har gjort är ovärdigt ett demokratiskt samhälle, säger Soraya Post till DN.

Soraya Post tänker anmäla den svenska polisen för att de har registrerat henne.

Det dröjde över ett dygn innan Fredrik Reinfeldt uttalade sig i frågan.

– Ja, det är ju inte tillåtet enligt svensk lagstiftning med diskriminering, och jag noterar att väldigt många har reagerat väldigt starkt mot detta. Jag förstår om många romer känner sig utpekade av det som har skett. Och det faktum att många

barn verkar vara registrerade, var hans bleka uttalande till DN.

Även Thomas Hammarberg, som arbetat för både Europarådet och Amnesty, gjorde sig hörd.

– Regeringen måste tillsätta en bred kommission där romer är representerade med uppgift att genomlysna varför svenska myndigheter fortfarande präglas av de fördomar som ligger bakom polisregistret. Det här är en enorm skandal men på något vis ändå inte förvånande. Sådana här tendenser finns tyvärr i vissa kretsar i vårt land, även inom polisen, sade Hammarberg om DN:s avslöjande.

Polisledningen i Skåne måste ta sitt ansvar och avgå efter avslöjandena om att tusentals personer registrerats enbart för att de har romskt ursprung. Det ansåg folkpartisten Roger Haddad som sitter i rikspolisstyrelsens styrelse.

– Polisledningen i Skåne kan inte sitta kvar. Man kan inte skylla det här på enskilda tjänstemän, sade han till DN.

SINs ordförande Sigurd Heuman konstaterade att många frågetecken kvarstår efter hans möte med skånepolisen.

– Det sägs att registret har behövts för underrättelsearbete i samband med en släktfejld. Det talas om vapenbrott och rånmén vi har inte fått någon närmare precisering av vilka brott det skulle handla om, sade han till DN.

Nu uppgav en pensionerad polischef, han som tog initiativ till registret, att högt uppsatta inom skånepolisen kände till kartläggningen över romer. Han menar också att "Total"-registret påbörjades redan 2005.

– Att det bara skulle funnits ett par år är en superlögn från polisledningen, sade han till Aftonbladet.

Nyheten om registret spred sig också internationellt. Många utländska medier tog upp skandalen.

Kravet på en oberoende sanningskommission restes från många håll. Då föll nästa bomb. I Stockholm hade socialtjänsten i årtal kartlagt romer. Så sent som 1996 använde Stockholms stad ett stort register över romer med rasbiologiska för-

tecken. Den kommunala Zigenarsektionen stämplade människor som "hel Z", "halv Z" och "icke-Z".

Nu hade DN läst i den kommande vitboken som håller på att tas fram av Arbetsmarknadsdepartementet.

Pärmarna fyller 15–20 hyllmeter i Stadsarkivets lokaler i Frihamnen. 128 pärmar med arkivmaterial från den kommunala Zigenarsektionen. Här finns tusentals romer registrerade och kategoriserade.

Personuppgifterna är sekretessklassade. Men i arbetet med regeringens vitbok om Sveriges övergrepp mot romer har forskare ändå fått läsa akterna.

Zigenarsektionen var ett kommunalt organ som bildades i maj 1959. Romer som förföljts och levtt i fattigdom skulle få tillgång till bostäder och skolgång. Men arbetet styrdes också av tankar om att myndigheterna behövde kontrollera romerna och registrera dem enbart därför att de var romer.

– De går direkt tillbaka till rasbiologi. Det är obehagligt att sådana begrepp använts långt in i vår tid, säger integrationsminister Erik Ullenhag (FP) till DN.

Den 30 september satt romska organisationer i ett utdraget möte med justitieminister Beatrice Ask (M) och integrationsminister Erik Ullenhag (FP) angående Skånepolisens registrering av romer.

Två veckor efter DN:s avslöjande tiger de ansvariga. Ingen har förhört de polismän som tros ha byggt upp och hanterat registren med tusentals romer. Poliserna vägrar tala med SIN vid en inspektion.

SIN har meddelat att deras tillsynsären- de mot Polismyndigheten i Skåne kommer att vara färdig i mitten av november.

Framgår det av SIN:s utredning att felaktig personuppgiftsbehandling har skett kan SIN anmäla det till Datainspektionen, Justitiekanslern eller Åklagarmyndigheten. SIN har även beslutat att inleda en bredare tillsyn som omfattar andra polismyndigheter än Skåne. Rikspolischefen har gett länspolismästarna ute i landet i uppdrag att föra dialog med romska företrädare.

Källa DN

FOTO: THOMAS KARLSSON

FÖRINTELSENS MINNESDAG 2014

– start för satsning om diskriminering och förföljelse av romer, i historien och i dag

Forum för levande historia kommer att på Förintelsens minnesdag 2014 fokusera på romernas lidande under Förintelsen.

Den 27 januari samlas människor över hela världen. Det är den internationella minnesdagen för Förintelsens offer. Minnesdagen lyfter fram engagemanget hos alla som bekämpar intolerans, främlingsfientlighet och rasism.

Nästa år är det 70 år sedan SS-soldater drev 3 000 romer till gaskamrarna i Auschwitz-Birkenau. Sedan dess har natten mellan den 2 och 3 augusti kallats för "Zigenarnatten".

Forum för levande historia kommer under flera år framöver att göra en satsning på att sprida kunskap om romerna under Förintelsen. Och förföljelse och diskriminering av romer i Sverige fram till i dag.

I samarbete med romsk expertis tar vi bl.a. fram material för skolan, en utställning, ordnar studieresor till Förintelsens minnesplatser, fortbildningar och en forskningskonferens.

Mer information på www.levandehistoria.se

FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA

E-post:
info@levandehistoria.se
Hemsida:
www.levandehistoria.se
Tel:
08-723 87 56

VI ARBETAR FÖR DEMOKRATI, TOLERANS
OCH ALLA MÄNNISKORS LIKA VÄRDE. MED
LÄRDOMAR FRÅN HISTORIEN, FRÄMST
MED FOKUS PÅ LÄRARE OCH ELEVER.

Samtal på Sensus

I Sensus lokaler på Medborgarplatsen i Stockholm arrangerades i samband med registerskandalen ett samtal mellan den romske aktivisten Rosario Ali och Elisabeth Zaar från Polisförbundet under rubriken: Hur bygger vi förtroende mellan myndighet och civilsamhälle? Samtalet leddes av Annika Heikkinen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Det var fullsatt i den lilla teatern på femte våningen i Medborgarhuset när Annika Heikkinen inledde med att berätta om romer och romers historia.

– Det är olagligt att registrera en minoritet, men det är många poliser som tagit del av registret.

Rosario Ali berättar att han först blev chockad när han fick höra talas om skånepolisens register.

– När någon har frågat har vi alltid sagt att det finns inga etniska register på romer i Sverige. Samtidigt har vi ifrågasatt och undersökt saken på flera håll. Men alla har hårdnackat svarat nej på frågan om det finns något register. Att sedan ställas inför det faktum att det faktiskt finns inte bara ett utan flera register är upprörande och chockerande. Nu ökar oron bland romer i Sverige och det finns de som tar sina barn ur skolan. Man undrar vad det är som händer och vad man ska göra.

Elisabeth Zaar säger att hon och hennes kollegor reagerade på samma sätt.

– Vi blev bestörta och upprörda och undrade om detta verkligen kunde vara sant. Polisen ska följa lagen, men attityder när det gäller fördomar är en färskvara. De poliser som arbetar med minoritetsfrågor är idag mycket besvikna, men det finns också de som känner sig orättvist behandlade och tycker att de bara gör vanligt polisarbete.

Rosario påpekar att detta inte bara är en integrationsfråga, utan även en justitiefråga.

– Det handlar inte bara om tjänstefel utan om ett rent lagbrott. I samtal med regeringen har vi ställt krav på hur man ska gå vidare.

Elisabeth berättar om sådan man

försöker förverkliga från förbundets sida.

– Vi har länge försökt få till stånd en arbetsgrupp när det gäller bemötande och etikfrågor. Vi skulle också vilja ha en polisombudsman och att poliser får handledning, någon form av professionell hjälp som de inte får idag.

En polis startade registret, sedan har det bara rullat på menar Rosario.

– Registret har inte bara använts i Skåne utan i många andra polisdistrikt. Ett 70-tal poliser har haft tillgång till registret. De har godtagit att detta inte är något fel. Detta är rasistiskt och tyder på en mycket tydlig strukturell diskriminering. Alla poliser är förståss inte rasister, men när man tillhör en förföljd minoritet kan man lätt tro det.

Det är ett omfattande register, vilket tyder på en bristande kontroll, menar Elisabeth.

– Detta har raserat förtroendet för polisen bland alla människor, inte bara bland romerna, men man måste ha tillit till rättssamhället.

Rosario menar att det fanns en djup förtroendeklyfta redan innan detta med registret hände.

– Det är något som vi har arbetat med i många år och vi har kommit långt på vägen med bland annat brobyggare och kulturinformatörer. Men när något som detta händer räcker det inte med det arbete som vi gör idag för att återuppbygga det förtroende vi nått fram till. Det gör det svårt att lita på rättssystemet. Det är därför vi vill ha en oberoende sanningskommission. Polisarbetet måste innehålla mer etik och de skyldiga måste straffas.

Det är inte bara romer som är skeptiska mot polisen påtalar Elisabeth.

– De poliser som är engagerade i dessa frågor får inget stöd idag. Polisen måste lägga mer tid på värdegrundsarbete och de måste ut i verkligheten.

Det vore nog bra med fler poliser ur de minoriteter som finns i Sverige i dag.

– Det är inte helt lätt att rekrytera från minoritetsgrupperna, säger Elisabeth.

Men det går, menar Rosario.

– Se på hur det gick till när polisen ville ha in fler kvinnor i yrket. Positiv särbehandling under kortare tid tror jag är en bra lösning.

Elisabeth undrar om det verkligen finns romer som vill bli poliser.

– Det finns det, åtminstone innan det som nu har hänt, säger Rosario.

– Det gör mig glad, avslutar Elisabeth.

Annika Heikkinen, Rosario Ali och Elisabeth Zaar

Monterseminarium med bibliotekarierna.

Bokmässan med romska förtecken

Så är året bokmässan i Göteborg över. I år var det ovanligt många romska inslag. Orsaken hade givetvis sina trista orsaker. Nyheten om registreringen av romer hade just briserat några dagar innan.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

I år delade ÉRG monter med Immigrantinstitutet där Randi Myhre huserade med stor entusiasm och ett stort leende alla dagarna. Redan första dagen hade hon arrangerat ett monterseminarium om bibliotekets uppdrag när det gäller litteratur på främmande språk och den särställning den fem nationella minoritetsspråken har. Heli Henriksson Vasara talade om hur biblioteken började intressera sig för andra språk.

– 1973 satte verksamheten igång på allvar. Det var stora diskussioner om vilka böcker som skulle finnas eftersom det fanns många missgynnade språkgrupper. Sedan dess har det varit nerförbacke.

Elisabeth Risberg från Internationella biblioteket höll inte med.

– Jag tycker att det går framåt. Vår uppgift är att informera biblioteken så att de inte bryter bibliotekslagen och idag

ser vi att biblioteken köper in fler böcker på andra språk.

Barbro Steenby från Fisksätra bibliotek talade om demokrati i biblioteken.

– Hur visar vi att biblioteket är öppet för alla? Till det behövs det fler modiga människor.

Peter Björkman är bibliotekarie i Botkyrka.

– Biblioteket är en viktig mötesplats. Vi har öppen scen för de minoriteter som bor i vårt område och den är välbesökt.

Han menar att biblioteken har ett ansvar, att de nationella minoritetsspråken måste stärkas.

Ingrid Atlestam, pensionerad bibliotekarie, menar att det allt för ofta är pengarna som styr verksamheten.

– Det är marknadstänket som råder. Böcker på andra språk än svenska kräver mer pengar och arbete. Istället låter man

utlåningsstatistiken styra verksamheten.

Heli menar att när det gäller barnböcker på minoritetsspråken borde det inte enbart finnas svenska böcker som är översatta från svenska utan även böcker som är skrivna på minoritetsspråket från början.

Fred Taikon från ÉRG berättade att de själva tagit tag i frågan.

– Vi har tagit kontakt med många bibliotek. Många av dem har missförstått sitt uppdrag och säger till exempel att ”vi har inga romer i området”, men det handlar ju om att förmedla kunskap om de nationella minoriteterna till de som bor i området.

I år var det ovanligt många romska inslag på bokmässan. På Debattscenen i F-hallen debatterade Rosario Taikon, från föreningen É Romani Glinda och projektledare på Sensus, Maria Ferm (MP), Sofia Hultqvist, en av initiativtagarna till den pågående utställningen Vi är romer på Göteborgs stadsmuseum, Diana Nyman, som arbetat med utställningen och som sitter i flera nationella och lokala romska råd, och Christer Mattsson, pro-

jektledare för Toleransprojektet. Moderator var Christina Wahldén. Temat var: Hur stoppar vi antiziganismen? Arrangör var Teskedsorden.

Av förstäliga skäl hamnade registreringen av romer högt upp. Rosario Ali inledde.

– Min första reaktion var förvåning och bestörtning, men egentligen visste vi det redan, även om vi hela tiden har fått nej som svar när vi har frågat. Sedan blev jag ledsen och uppfylldes av en känsla av maktlöshet. Sedan blev jag förbannad och undrade om det fanns fler register.

Christer Mattsson hade inte heller blivit förvånad.

– Det som har hänt är en del av en lång tradition. Antiziganismen är djupt rotad på olika håll i Sverige, bland annat i Skåne.

Maria Ferm menade att många måste ha känt till registret.

Diana Nyman fick ett samtal den där morgonen när allt briserade.

– Sedan vi var barn har vi hört att det finns ett register på romer, men jag trodde att 2013 fanns det verkligen inga sådana. Jag är så besviken. Det känns som ett svek.

Diana tycker att det är skånepolisens ansvar att ta kontakt med alla som finns med i registret. Sofia Hultqvist påpekar problemet med att skånepoliserna själva ska undersöka om det finns fler register.

– Det bara ännu en av många händelser som sänker förtroendet för polisen. Det är något som oroar mig.

Diana håller med.

– Det är svårt för romer att ha förtroendet för de som gjort så stor skada. Det som krävs nu är en oberoende granskning av vad som har skett.

Rosario instämmer.

– En Sanningskommission är vad som krävs.

Christer lyfte upp ett historiskt perspektiv.

– Det som hände i nazityskland är en grotesk spegel. De föreställningarna finns fortfarande. Romerna sågs som ett socialt

På Debattscenen: Hur stoppar vi antiziganismen?

problem. Och än idag när vi undervisar om Förintelsen i skolan talar vi fortfarande inte om romerna.

Maria menar att ett problem är att man inte ser på romer som individer utan som en grupp.

– Det är just därför som utställningen på Göteborgs stadsmuseum är baserad på personliga berättelser.

Hon menar att det nu är viktigt att ta reda på hur utbredd antiziganismen är inom svenska myndigheter.

Christer menar att en bättre värld aldrig är längre bort än en generation.

– För anständighetens skull måste romerna finnas med i skolböckerna.

Sofia underströk att det som hänt måste få konsekvenser. Brott har begåtts.

Diana höll med.

– De ansvariga måste ställas till svars. Den vanliga människan måste visa sitt förakt för det som har hänt.

En stund senare var det dags för Tvåspråkiga barnböcker – praktiska tips för pedagoger, bibliotekarier och föräld-

rar. Den albanskfödda författaren Riza Sheqiri och Fred Taikon från ÉRG tipsade om aktuella tvåspråkiga barnböcker.

Arrangör var Immigrantinstitutet. Moderator var Randi Myhre.

– När de har tvåspråkiga böcker lär de sig bägge språken parallellt och det tredje språket, bildspråket. Vi samarbetar med pedagoger och lärare. Tvåspråkiga böcker gör en sådan skillnad. Jag har sett hur det lyser i barnen ögon när de upptäcker att de kan läsa en bok på bägge språken. Även svenska barn blir inspirerade av tvåspråkiga böcker och de blir till broar mellan barn med olika ursprung.

Fred Taikon tog upp det faktum att romani chib har över 60 olika dialekter.

– Skolverket håller nu på att ta fram romska läromedel på olika dialekter.

Fred berättar om ÉRG förlag och böckerna Marie-Claude och O Django.

– Det är böcker som kan läsas över hela världen av romska barn. De kan också vara viktiga verktyg i skolan. Därför är det viktigt att de hamnar där, avslutar Fred.

Riza Sheqiri, Fred Taikon och Randi Myhre.

Aaron Israelson, Dezideriu Gergely, Lee Saville, Josefin Hökerberg, Lars Christensen och Martin Hallberg.

Dagen efter på Debattscenen i F-hallen hade gatutidningen Faktum arrangerat en debatt i samarbete med Rumänska kulturinstitutet. Debattens rubrik var "Hur får vi bort tiggeriet" och handlade om de rumänska romer som idag tigger på gatorna i Sveriges storstäder. Hur ska samhället agera och hur ska EU-romerna försörja sig?

Tidningen Faktum, säljs av hemlösa och andra i socialt utanförskap – Däribland ett 70-tal rumänska romer. Medverkade gjorde Dezideriu Gergely från European Roma Rights Centre, DN-journalisten Josefin Hökerberg, som skrivit en uppmärksammat artikelserie om tiggeri, och Lee Saville, som jobbar med att göra romska lokalsamhällen i Rumänien självförsörjande samt närpoliserna Lars Christensen och Martin Hallberg från Göteborg. Moderator var Faktums chefredaktör Aaron Israelson.

– När vi bestämde oss för det här temat i våras visst vi inte att det skulle få en sådan otäck aktualitet, inledde Aaron, syftandes på det register som var på allas läppar, och bollade över till en av poliserna på scenen för en kommentar.

– Jag kan inte svara personligt, sade Martin Hallberg, men som myndighet kan jag säga att det är olagligt med sådana register och vi tar starkt avstånd från

det. Nu har vi påbörjat en inventering för att se om vi i Göteborg har använt oss av registret eller om vi själva har något liknande.

Men register eller inte, de rumänska romerna fortsätter att komma till Sverige i hopp om att tigga ihop till sin försörjning.

– Det finns flera olika faktorer bakom varför de kommer, faktorer som fattigdom, arbetslöshet och så det vi kallar för pushing och pulling faktorer. Men när de kommer till länder som Sverige som de tror så mycket på i jakten på ett bättre liv blir de besvikna. De är inte alls välkomna, säger Dezideriu Gergely.

Lee Saville underströk romernas situation.

– Många romer lever i extrem fattigdom och misär. Många har fortfarande inga id-handlingar vilket innebär att de inte får någon vård eller skolgång.

Det är nästan omöjligt att få arbete om man rom idag.

– Det som behövs är utbildning annars fortgår bara en ond cirkel. Att romerna är så dåligt utbildade blir förstas ett problem också när de kommer till ett annat land. De jobb de kan få är till exempel gatuförsäljare.

Lars Christensen arbetar också som polis i Göteborg.

– Ur polisiära perspektiv känner jag mig maktlös när jag ser dessa tiggande människor. Det måste finnas bättre sätt att försörja sig än att tigga.

Lars som är patrullerande polis känner många av de tiggande romerna.

– Jag känner mig maktlös som polis. För fem år sedan började Stockholms polis avvisa tiggare, men inget lagrum passar in på det de anklagas för. Är det ofde? Nej. Är det trafficking? Nej det finns inga belegg för det.

De rumänska romerna skiljer sig från de bulgariska, menar Lars.

– De rumänska romerna nöjer sig med madrassplats i något trångt rum. De har oftast kommit hit med buss. De bulgariska romerna kommer oftast i egna bilar och de tältar, oftast nära det arbete de kan göra som bärplockning. De brukar försvinna i oktober.

När Lars frågar romer som tigger svarar de alltid att det är bättre än att vara kvar i byn.

Josefin Hökerberg berättar om en ung romsk kvinna från Rumänien hon har skrivit om.

– Hon hade en överenskommelse med två manliga släktingar om att dela på de tiggda pengarna, men när hennes mamma blev sjuk behövde hon mer pengar själv till mammans vård och ville behålla det hon tiggde, men de två männen följde efter henne för att få sina pengar. Hon polisanmälde dem, men fallet lades ner.

Lee menar att dåliga människor finns i alla länder och att det är lätt att missförstå vad som händer när det är romer inblandade.

– Romer bor i stora familjer som tar hand om varandra, något som lätt kan misstolkas som en slags maffia. De kommer till andra länder för att tjäna pengar som de skickar hem, men de vill egentligen inte bo i norra Europa.

Dezideriu Gergely menar att tiggeri inte finns i den romska kulturen.

– De som tigger är de som hamnat i extrem fattigdom och det gäller inte bara romer.

Josefin berättar att hon följt tiggande

romer i Stockholm och att pengarna de fick ihop skickades till hembyn där bara sex personer hade arbete.

– Jag följde en romsk tjej med dold kamera för att se hur mycket hon tjänade på en dag. Den dagen fick hon in 186 kronor.

Lars Christensen som intervjuat ett 80-tal romer berättar att de i genomsnitt får in 120 kronor om dagen.

Lee berättar att när han var på en konferens i Rumänien blev han chockad över det han såg.

– Jag så barn i extrem fattigdom och bestämde mig för att försöka göra något.

Dezideriu menar att den romska frågan nu ligger på högsta politiska nivå i EU.

– Nu ställer EU-kommissionen frågor till medlemsländerna varje år om hur det har gått den romska inklusionen. Detta kräver stort engagemang och det kommer att ta lång tid att förbättra romernas situation. Man kan inte säga att man har romsk inklusion när man skickar tillbaka dem.

Lee menar att problemen är komplexa.

– Vi måste ha en 15-årsplan. Om vi satsar helt på en romsk treårig pojke idag har vi en helt annan 18-åring än de som finns idag.

Under temat Romer – samhällets glömda resurser talade den ungerske ministern András Doncsev och Cecilia Malmström, EU-kommissionär. Moderator var Ärkebiskopen Anders Wejryd.

Givetvis lade det som hänt med registreringen av romer sin skugga även över detta inslag. Det var fullsatt framför stora scenen på Internationella torget.

András Doncsev hade hört talas om de senaste händelserna i Sverige. Han berättade om Ungerns arbete med romerna.

– 2011 startade vi ett ramverk för romsk inklusion, men den romska frågan är en EU-fråga. De är inte ett problem men en tillgång.

Cecilia Malmström berättar att romerna konstant är på kommissionens agenda.

– Det finns cirka 15 miljoner romer i Europa med sammans rättigheter som alla

Cecilia Malmström, András Doncsev och Anders Wejryd.

andra, men så är det inte. De diskrimineras både öppet och dolt. Vår målsättning är att alla EU-medborgare ska ha samma mänskliga rättighetsstatus. Alla länder har ett nationellt ansvar och de måste rapportera vad det är de gör. Men även om alla länder är ansvariga finns det EU-medel för detta.

András menar att det krävs en motverkan till de politiska röster som använder antiziganismen som politiskt vapen.

– Och vi måste hjälpa de romer som vill förändra sitt liv. Det handlar om utbildning och arbete. Men det fungerar inte att enbart ge ekonomiskt stöd. Vi måste hjälpa romer att hjälpa sig själva.

Cecilia håller med.

– Vi måste arbeta med romerna ute i byarna på landsbygden för att kunna definiera behoven och vi behöver plattformar där vi kan diskutera med romerna om vad som måste göras. Vi får inte glömma att det finns ett stort ekonomiskt värde i att inkludera romerna.

Anders påpekade att en fullödig demokrati inte betyder att den styrande majoriteten alltid har rätt.

András berättar mer om arbetet i Ungern.

– Det är viktigt att vi inte glömmet den romska Förintelsen. Vi har förbjudit hatbrott, förnekande av Förintelsen bland annat. Vi vill att romer blir respekterade medborgare och vi kämpar för att hämma rasismen.

Cecilia talade om EU:s värderingar.

– EU är också baserat på värderingar, det är särskilt viktigt nu med all xenofobi som florerar. Det viktiga just nu är att

valda politiker går ut och säger ifrån.

Under ett seminarium i Immigrantinstitutets och ÉRG:s monter talade den brittiska författaren Janna Eliot om sina böcker. Hon har bland annat skrivit om sintiflickan Settelea som mördades av nazisterna. Allt börjar med ett foto.

– Just innan godsvagnen slår igen på tåget som ska ta henne till Förintelsen tar någon ett foto av henne. En holländsk journalist försöker långt senare ta reda på vem hon är. Efter att ha grävt i arkiv utan resultat finner han till slut en kvinna i ett läger som säger att hon tillhör samma familj som flickan på fotot. På frågan varför hon inte berättat för någon vad som hände svarar hon att ingen har frågat.

Då började Janna själv att forska i saken, men ingen hade hört talas om flickan.

– Jag ringde till holländska ambassaden där fick jag svaret att ”vi är inget bibliotek” och la på luren.

Journalisten Aad Wagenaar som först forskade i saken hade skrivit en bok, men det fanns bara två kopior. Janna lyckades få en av dem. Sedan löpte Settelas historia vidare genom Jannas penna.

Fortsättning följer i nästa nummer

Janna Elliot

É Romani Glinda bjuder in till Romska kulturdagar

En rad av seminarier om och med romer

4-8 november 2013 i Medborgarhuset

Kom lyssna när det passar er

Gratis inträde

Måndagen den 4 november:

Vikten av barnlitteratur på minoritetsspråken

Fred Taikon talar om arbetet med ÉRG förlag och de två utgivna böckerna Marie-Claude en romsk tjej och den nya boken O Django.

Tid: 10:00-11:00

Hur långt har man kommit med språket och terminologin

Fred Taikon samtalar med Baki Hassan och Dimitri Florin om svårigheterna man möter vid översättning av texter.

Tid: 11:00-12:00

Hur ser Skolverkets nya uppdrag ut?

Mats Wennerholm berättar om hur skolverkets nya uppdrag ser ut. Vad tänker man satsa på?

Tid: 13:30-14:00

Romskt musik och poesi CAFÉ

Bengt O Björklund läser dikter ur ERGs diktutmaning på facebook, Hasse Taikon spelar musik. Öppen poesi scen.

Tid: 14:00-15:30

Tisdag den 5 november:

Riksdagsledamot Roger Haddad öppnar dagens seminarier och berättar om rikstadens romska nätverk.

Tid: 10:00-11:00

Polisen som diskriminerade romer.

Mikael Lund berättar om hur han och sina

kollegor trakasserade romer och varför han började motarbeta detta.

Tid: 11:00-12:00

Rom san - är du rom?

Ingrid Schiöler koordinatör på Göteborgs stadsmuseum berättar om kulturprojektet Rom san.

Tid: 13:00-13:30

Berättarkonsten

Kom och lyssna på sagor om förtrollade hästar och förälskade berg.

Tid: 13:30-14:00

Visning av dokumentär filmen Romer i Europa 2012- levnadsvillkor.

Efter filmen berättar Mirsad Sahiti om projektet som ledde till denna film.

Tid: 14:00-15:00

Balkan dans. Kom och lär dig grundstegen!

Workshop – Dansa tillsammans med Malmö

Ungdomscentralens dansinstruktör Mirsad Sahiti.

Tid: 15:00-16:00

Onsdag den 6 november:

Visning av filmen En europeisk historia

(Európai történet) av Robert Jelinek i regi av Judit Benedek för Kolibri Teatern Budapest Ungern, 2011.

Tid: 10:30-12:00

Romer under andra världskriget

Deltagare berättar och visar material från en resa genom Polen och olika koncentrationsläger.
Tid: 13:00-14:00

Visning av filmen Vi är som apelsiner

av Cecilia Gärding och Mikael Haines Gärding. En film som behandlar smygrasismen som finns i dagens samhälle, samt var den har sina rötter.
Tid: 14:00-16:00

Rasism och intolerans

Christer Mattsson och Rosario Ali Taikon diskuterar om antiziganismen i Sverige.
Tid: 16:00-17:00

Torsdag den 7 november:

Madelaine Sedlitz Svenska Amnesty öppnar dagens seminarier och berättar hur situationen för Europas romer ser ut enligt Amnesty.
Tid: 10:00-10:15

Forum för Levande Historia

Eskil Frank överintendent på Forum för levande historia berättar om myndighetens 3 års satsning för romer.
Tid: 10:15-11:00

Behöver romer en romsk kulturplattform?

Fred Taikon om vikten av att kunna upprätthålla sin kultur och vara ett språkrör till kommunen. Workshop.
Tid: 11:00-12:00

Visning av filmen Grofo av Jan Linell

En film om utanförskap och narkotika. Diskussion efter filmen.
Tid: 13:00-14:00

Sensus - Romané Bučá

Vikten av att bygga ett ömsesidigt förtroende mellan myndigheter och romer.
Tid: 14:00-15:00

Traditionell romsk dans

Workshop – kom och lär dig grundstegen! Dansa tillsammans med koreografen och danspedagogen Zdzislaw Bilicki.
Tid: 15:00-16:00

Fredag den 8 november:

Har romer yttrande frihet i media? Kan man lyfta alla ämnen i romsk media utan att bryta mot den romska kulturen?

Radio Romano, Le Romane Nevimata och É Romani Glinda samtalar.
Tid: 10:00-11:00

Bakro, en satirserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Utställning och workshop med tema: Hur långt kan man skämta innan man kränker kultur och person? Mia Taikon
Tid : 11:00-12:00

Arvet efter Katizi

Litteraturseminarie med Hans Caldaras, Ramona Melker Taikon, Ralf Novak Rosengren.
Tid: 13:30-14:30

Ralf Novak Rosengren Årets kulturvinnare!

Romska visor och ballader Tid: 14:30-15:00

Traditionell Kathak dans

Workshop – kom och lär dig grundstegen! med Sunita Singh. Med mimik, rörelser och symboliska gester förmedlar man en historia, filosofisk frågeställning eller en känsla.
Tid: 15:00-16:00

Seminarierna är kostnadsfria och öppna för allmänheten.
Medborgarhuset plan 4; T-bana Medborgarplatsen
För mer information: mia@romaniglinda.se www.jamis.se
Vi reserverar oss för eventuella ändringar i programmet. Programmet är finansierat av Stockholms kulturförvaltning.

Erlend Kaldaras Peter Eriksson, Per Bill, Bengt Svensson och Beatrix Ask

KU tar upp registret

Det allvarligt skadade förtroendet för polis och andra myndigheter, var ett återkommande tema när Skånepolisens registrering av romer var föremål för utfrågning i riksdagens konstitutionsutskott i mitten av oktober.

Text: Bengt O Björklund Foto: Kati Dimiter

Justitieminister Beatrice Ask hade inte mycket mer att säga mer än att hon lovarde att noga följa de utredningar som nu görs för att se om det finns behov av särskilda insatser.

– Allt ska upp på bordet, sade hon. Jag förstår upprördheten i den romska gruppen.

Rikspolischefen Bengt Svensson hänvisade till att utredningar pågår, men uppgav att registret "tycks vara alltför omfattande för att kunna anses vara rimligt".

Rikspolischefen ansåg också att Skånepolisen varit sen när det gäller att tala om hur man använt registret och att när polisen nu gjort det så blir bilden mer nyanserad.

Han tillade att sanningen om hur registren används får vi först när tillsynsmyndigheterna utrett saken. Svensson underströk vikten av en dialog mellan

polis och den romska minoriteten i Sverige.

– För en dialog måste man anstränga sig från båda håll. Det är inte bara polisen som ska anstränga sig, sade Svensson.

– Saknas det något som vi kan göra bättre så vänd er till oss.

Simon Wallengren, ordförande för Kulturgruppen för resandefolket, uppgav att romer gått ur föreningen av rädsla för att vara registrerade som föreningsmedlemmar.

– Ansvar för att ta kontakt ligger hos er, inte hos oss, sade Wallengren.

Erlend Kaldaras, ordförande för Romska ungdomsförbundet, uppgav att förtroendet för svenska myndigheter har raserats och att romer i dag tvekar att ringa 112 när de behöver hjälp.

– Att i Sverige 2013 behöva tveka inför att ringa 112 när man utsätts för

fara eller är i akut behov av polisens skydd och närvaro var för mig och många andra romer i Sverige något som inte kunde förekomma i vår vildaste fantasi för bara ett fåtal veckor sedan.

Han menade vidare att det är unikt att Sverige i så modern tid för register över oskyldiga, inte tidigare dömda romer.

– Det var något som jag personligen inte trodde förekom i ett modernt demokratiskt samhälle som Sverige som många gånger agerat modell för övriga Europa för sitt sätt att arbeta med och inkludera romer, för sina demokratiska värderingar, för sin människosyn. Det som är mest skrämmande är att ingen slagit larm tidigare.

Rikspolischefen uppgav också att han fått besked av landets länspolismästare att de inte har några underrättelseregister som bygger på etnisk tillhörighet. Han konstaterar att det är en sak att registren är lagliga, men tillägger att man även måste fråga sig om de är rimliga.

Vid pressläggning framkommer det att polisen egen jakt på fler register ännu pågår.

Rosario seminarietalade på Civil Rights Defenders

Med anledning av det som hänt efter DN:s avslöjanden om den skånska polisens register bjöd Civil Rights Defenders in Rosario Ali Taikon, statsvetare och nationalekonom som sedan mer än 10 år varit aktiv i arbetet med romers rättigheter, bland annat genom den romska organisationen É Romani Glinda. Han arbetar nu som projektledare på Sensus Studieförbund och sitter med i ett flertal arbetsgrupper kring romers situation, bland annat referensgruppen för regeringens strategi för romsk inkludering.

Seminarier modererades av John Stauffer, chefsjurist på Civil Rights

Defenders som först höll ett anförande.

– En del av vårt arbete handlar om kränkningar av mänskliga rättigheter i Sverige. Vi kommer att granska regeringens arbete med detta och kräva ansvar. Den mest utsatta gruppen är romer. Diskrimineringen är omfattande och nu har vi sett att den även omfattar statliga institutioner.

Rosario menar att det är viktigt att romernas situation lyfts, inte bara av romerna själva, men av andra som arbetar med mänskliga rättigheter.

– Det är en samhällsfråga och inte en romsk fråga.

Han tog även upp det hårdnande poli-

tiska klimatet i Europa och Sverige och den svenska minoritetspolitiken.

– Den svenska minoritetspolitiken har misslyckats tyvärr, trots god vilja. Att behöva vänta i 20 år känns inte helt bra. Det är i och för sig bra med långsiktiga mål, men vi får inte glömma vad vi måste göra idag. Det gäller både organisationer, myndigheter och privatpersoner.

Rosario menar också att det finns anti-ziganistiska mönster som är mycket svåra att tvätta bort.

– För att få ett jämlikt samhälle krävs stora förändringar i attityder. Kanske räcker inte ens de 20 år regeringen stipulerat. Det känns tröttsamt.

Vagnshjul och dragspel bevaras

Hasse Taikon och hans 11-åriga son Gino skänker farfar Oskar Taikons släktklenoder till Västmanlands länsmuseum.

– *Det järnskodda vagnshjulet från 1850-talet symboliserar vagnen och romernas resande i tiderna och det 80 åriga dragspelet tillsammans med musiken har alltid varit en viktig del av den romska kulturen, förklarar Hasse Taikon.*

Text och foto: Mia Taikon

Lina Gatte Rodin, kommunikationschef på Västmanlands länsmuseum, öppnade ceremonin med att berätta hur viktigt denna donation är för Västerås.

– Det var för ett år sedan som vi tillsammans med Västerås stad och Länsstyrelsen i Västmanlands län påbörjade arbetet för en ny utställning om romernas historia i Västerås. Vad hade vi i våra arkiv att bidra med? Jag riktigt skämdes när jag insåg att vi bara hade fem fotografier som vittnade om en 500-årig historisk romsk vistelse i landet. Det är därför som dessa två föremål betyder otroligt mycket för oss. Vi är ärade att få ta emot dessa viktiga symboler, sade Lina Gatte Rodin.

Hasse Taikon är född 1967, men hans familj kom till Västerås redan 1963 och bodde då i ett läger. När Hasse föddes hade

familjen äntligen fått en lägenhet. Farfar Oskar berättade ofta för Hasse om hur det var att resa runt i Sverige och bo i vagn.

– På den tiden reste nästan alla svenska romer omkring och försörjde sig på att spela med sina ”zigenarorkestrar”. Både farfar och pappa var riktiga dragspelsvirtuoser, berättar Hasse stolt. På detta femradiga dragspel har vi alla spelat, till och med Gino, fortsätter Hasse och skrattar.

Han menar också att det är viktigt att traditionen förs vidare.

– Det känns viktigt för mig att kunna föra den romska dragspelskulturen vidare till de yngre generationerna, och jag hoppas att de kommer att känna sig stolta över vår kultur när de ser dessa föremål i museets montrar.

Länsmuseet håller på att framställa nya basutställningar, de kommer troligen att

vara klara i slutet av maj 2014. Museet har även ett ”öppet magasin” som allmänheten kan komma och titta på, men då bör man föravisera. Arkiven är däremot alltid öppna.

– De här föremålen kommer att berika vår kunskapsbank. Vi hoppas att Hasse Taikons generösa gest inspirerar andra att hjälpa oss i vårt sökande efter dokument, bilder eller skrivna berättelser om romernas vistelse här i länet, berättade, sade Museichef Carl Magnus Gagge.

Till publikens stora förtjusning avslutade Hasse och Gino ceremonin med några svängiga dragspelslåtar.

Arbetar du för romsk inkludering?

Spridningskonferens 2013

Strategin för romsk inkludering 2012–2032

5–6 december i Kista Science Tower Conference

Ett drygt år har passerat sedan regeringen beslutade om den långsiktiga strategin för romsk inkludering. Regeringen har gett specifika uppdrag till nationella myndigheter och ger under de fyra första åren stöd till fem pilotkommuner för att arbeta med strategins målsättning. Målsättningen är att:

Den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

Konferensen vänder sig till personer som arbetar med regeringens målsättning i kommuner, myndigheter, organisationer eller som aktivist. Vi välkomnar deltagare från hela Sverige!

På konferensen kommer vi att tala om delaktighet och inflytande, romers rätt samt anti-ziganismen i Sverige. Vi kommer även att berätta om konkreta metoder och verktyg i valbara seminarier.

Vi bjuder också in samtliga som vill informera om verksamhet för romsk inkludering att ställa ut material på vårt informationstorg.

Konferensens samtliga programpunkter och seminarier samt anmälningsinformation hittar ni på Länsstyrelsens webbplats: www.romskinkludering.se.

Varmt välkomna!

Foto: Michal Stankov

NÄR?

5–6 december 2013

VAR?

Kista Science Tower Conference, Stockholm

VAD KOSTAR DET?

Konferensen är gratis. Vi bjuder på kaffe och lunch. Resa och boende ordnar du på egen hand.

Foto: Johan Jeppsson

HUR ANMÄLER DU DIG?

Du anmäler dig på vår webbplats www.romskinkludering.se

Platserna är begränsade så vi förbehåller oss rätten att fördela deltagare från samtliga sektorer och med en geografisk spridning.

VILL DU STÄLLA UT MATERIAL?

Kontakta Gregor Kweik, e-post: gregor.kweik@lansstyrelsen.se Tfn: 08-785 47 46

Länsstyrelsen
Stockholm

Årets andra DO dialog

Som ett led i att informera civila samhällets aktörer och samtidigt informera sig om vad sker ute i de etniska gruppernas föreningar arrangerar DO två gånger om året ett dialogmöte.

Detta dialogmöte präglades av, som så mycket annat dessa dagar, polisens registreringen av romer i Skåne.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Ammar Makboul från DO:s utvecklingsenhet inledde.

– Syftet med dessa dialogmöten är att få en årsavstämning med det civila samhället. Vi kan se att detta leder till ömsesidig kunskapsutveckling. Det är ert arbete som ger vårt arbete ett innehåll, sade han.

Agneta Broberg, generaldirektör på DO.

– En av våra viktiga funktioner är att skapa arenor för det civila samhället och olika myndigheter.

Hon tog sedan upp det som varit på allas läppar nyligen.

– Enda anledningen till romerna registrerats är att de är romer. Vi på DO var aktiva redan första dagen nyheten kom. Vi kontaktade Datainspektionen, Justitiekanslern och Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden, Sin, och koordinerade vilka roller respektive myndighet ska ha i den tillsynsutredning vi startade. Den har vi skickat till Rikspolisens och skånepolisens. Syfte är att vi vill se den djupare problematik som ligger bakom och vi undrar förståss om det finns fler register eller etnisk profilering.

Agneta Broberg blev också snabbt nekad till Europarådet i Strasbourg.

– Det var en hearing med många frågor och jag tycker det är bra att det lyfts just där. När jag var där stödde jag kravet på en oberoende granskningskommission.

Agneta menar också att detta hemska avslöjande ändå har något gott med sig.

– Nu kanske vi får en ingång och kan göra något åt den strukturella diskrimineringen. Vi har haft på känn att det kunde finnas register och nu vet vi.

Nu väntar man från DO:s sida på vad Sin kommer fram till.

Eva Nikell från DO:s utvecklingsenhet

berättade att antalet ärenden har sjunkit, främst för att anmälningar som inte har med diskriminering att göra har minskat.

Eva säger också att hon tycker att ersättningsnivån för de som fått rätt i domstol är alldeles för låg.

– Om man ska ta diskrimineringsbrott på allvar måste böterna vara kännbara, menar hon.

Hooshang Bazrafshan är projektledare för DO:s Rekryteringsprojekt.

– Vi har fyra prioriterade områden, berättade han

Islamafobi, trakasserier i skolan, nationella minoriteter och diskriminering vid rekrytering.

Eva Nikell berättade om ett nytt rättsnätverk mot diskriminering som ska kunna erbjuda rättsliga tjänster till det civila samhället.

Sepideh Sharokhi från Sveriges kvinnolobby berättade om en planerad jätteevent i Malmö i juni nästa år.

– Vi kommer att arrangera Nordiskt forum. Det kommer att bli stort och det kommer att bli häftigt. Vi räknar med att det kommer 15 000 personer. Vi kommer att ha 300 programpunkter, 100 olika talare och tolv huvudteman.

Behrang Miri från Fight Racism Now är en månkulturell rappare som älskar sitt Malmö, trots det som hänt i staden Lund som ligger strax bredvid.

– Vi vill mobilisera de goda krafterna mot rasism. Vi vill komma med konkreta förslag till politikerna om hur man bekämpar rasism.

Förutom att vara rappare har Behrang varit aktivist i 12 år.

– Det är dags för nästa steg i kampen mot rasism. I vår organisation har vi

många forskare, tjänstemän och aktivister. Vi kommer att ta ställning för romerna Det är något som berör oss. Alla minoriteter måste gå samman. Vi måste alla stå upp för varandra.

Anna Furumark från Örebro Läns Museum talade om problematiken att arbeta mot de högerextrema krafternas disinformationskampanjer.

Hon berättade om konferenser, ägnade åt att störa SD:s retorik mot muslimer, dit SD:s anhängare kommer bara för att störa.

– När vi gjorde en utställning om Ådalen -31 blev det problem.

SD:s argument går ut på att de flesta konflikter i Sverige idag startade i och med invandringen. Att det fanns konflikter innan stör den bilden.

– Man slog sönder fönster på museet och på Länsstyrelsen när utställningen visades där.

Hon berättar om de nya utgrävningar som museet startar i ”Krämarstaden” utanför Örebro.

– Därifrån fördrev man resande, men nu har vi börjat gräva där tillsammans med många resande.

Man har redan gjort många fynd.

Christer Mattsson

Bred front mot främlingsfientlighet

I slutet av augusti arrangerade Teskedsordern en workshop under temat: Heldag om krisberedskap mot främlingsfientlighet. Seminariet ingick som en del i projektet Good Relations. Inbjuden gästtalare var Christer Mattsson, författare och lärare från Kungälv.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

I november 2012 startades projektet Good Relations, ett EU-projekt som delvis finansieras av Europeiska unionens program för grundläggande rättigheter och medborgarskap. Huvudansvarig för projektet är inrikesministeriet i Finland. Arbetsmarknadsdepartementet i Sverige är partner.

Projektet ska resultera i ett ramverk och en praktisk guide för lokalt arbete som syftar till att främja goda relationer. Tanken är att ramverket och guiden ska kunna användas i samtliga EU-länder. Arbetet utgår från fyra dimensioner av goda relationer: attityder, säkerhet, interaktion med andra samt deltagande och inflytande.

– Vi har nu lämnat över projektet till Teskedsordern och är i fasan att samla

information och testa metoder. Vi har tre pilotkommuner med oss, Borlänge, Malmö och Jokkmokk, sade Hanna Cederskog Danielsson från Enheten för samhällsskydd och beredskap.

Projektet kommer att pågå fram till oktober 2014.

Med på tåget är också Röda korset, Stiftelsen Expo, Teskedsordern, Forum för levande historia, Länsstyrelsen i Västra Götaland och myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap.

– Grundtanken med goda relationer kommer från England, berättade Hanna innan hon gav ordet till Christer Mattsson.

Christer är känd för sitt arbete med ungdomar i Kungälv sedan tiden då John Hron, 14 år, mördades vid Ingetorpssjön

av fyra nynazistiska ungdomar. De ville att John skulle säga att han älskade nazister, vilket han vägrade. Under misshandeln lyckades John ta sig loss och simmade ut till mitten av sjön. De ropade att John skulle komma tillbaka men John svarade inte. Då tvingade nynazisterna Johns kamrat, Christian, att ropa att om John inte kom tillbaka skulle de slå ihjäl honom. John valde då att simma in till land och riskera sitt liv för sin kamrat. Misshandel av John började då och fortsatte tills han blev medvetslös, bland annat vittnade nynazisterna om att de sparkat honom i huvudet konstant i ungefär 7 minuter och att de fått en kick av det hela. John Hron dog 17 augusti 1995.

Bakgrunden till händelsen var de olika grupperingar av nazister som fanns i

kommunen, ungdomar som nästan helt tagit över en av skolorna i området.

– Det mordet var en osannolik händelse, osannolika faktorer gjorde att det hände. Estoniakatastrofen ett år tidigare har gjort kommunerna uppmärksamma på behovet av krisberedskap, men för Johns föräldrar fanns det ingen hjälp. Snarare tvärt om. De sågs som en belastning av kommunen när de gick ut med sin sorg. Man sade också att mordet begicks av nazister från andra kommuner.

Det var då som dåvarande kommunchef sade ifrån. Han ifrågasatte de strukturer som rådde och menade att det inte var dags för fackeltåg utan ett långsiktigt arbete.

– Men det är svårt att veta vad man ska göra. Nu har vi arbetat i 18 med vårt intoleransprojekt. Vi har bland annat tagit med oss ungdomar till nazisterna läger i Polen, berättade han och visade en kort film.

Christer Mattsson menar att när man ser på dessa nazistiska grupperingar handlar det i grund och botten om social oro.

– Många av ungdomarna kommer från miljöer med sociala problem. Kärngruppen utnyttjar sina kompisar och det mesta våldet sker inom gruppen, men det grävsta våldet riktas utåt. Det finns följare, ideologiska och sociala bekräftare, sökare och flickor. Alla ger de rörelsen en legitimitet. Jasägarna går med på vad som helst, bara de bekräftas. Flickorna ger rörelsen en gendermentalitet.

En av de nazistiska rörelser som sedan länge haft fotfäste i Kungälv är Svenska motståndsrörelsen.

– De har inte kunna rekrytera i Kungälv sedan 2006, men de finns där fortfarande. Det vi har gjort är att förändra förutsättningarna för främlingsfientliga strukturer.

Christer menar att det finns tre nyckelfaktorer. Den första är tradition. Främlingsfientliga värderingar går i arv. Den andra faktorn är att där intoleransen

sedan länge varit stor, där förblir den stor. SD:s väljare finns sedan partiets början på samma plats, även om de blivit fler. Det handlar om socialisation, om symboliskt kapital och om identitet. Den tredje faktorn handlar om rollhantering. Man handlar inom ramen för ett habitus utan att veta varför.

– Intolerans är generell. Tycker man illa om romer, gillar man inte heller judar eller somalier.

Det är ingen lösning att utmana intoleranta människor.

– Ju mer man utmanar dem desto starkare blir de i sin övertygelse.

Christer lösningar på intoleransens dilemma är att man måste splittra de riskmiljöer som finns med kollektiva insatser. Han menar att det behövs mer framtidsfokusering och individuella insatser

– Många vet att de är på väg att hamna i utanförskap. I samtal med dem måste man ha en bra relation.

Slutligen menar han att det krävs en resocialisering, kollektiv insatser för individen.

– Många är aggressiva och inåtvända. De känner sig redan stigmatiserade och är vana vid att bli tillplattade för sina värderingar.

Christer berättade om arbetet som pågått i Ytterbyskolan,

där de flesta oroligheterna fanns.

– Å 2000 fanns det 42 nazister i skolan i full mundering med nazisymboler. Polisen var där flera gånger i veckan. År 2003 fanns det ingen med uniform eller symboler. Ingen var med i NS. Studieresultaten förbättrades och en särskild toleransgrupp hade bildats. Nationalsocialisterna besökte skolan regelbundet, men det var bara ett fåtal flickor som uppehöll strukturen, flickor som umgicks med främlingsfientliga.

Sedan var det brainstorming på programmet och diskussionerna gick höga, förslagen var många.

Martha Hannus

Heléne Jensen, Ralf Novák Rosengren,
Anita Santesson, Kati Dimiter och Ann-Helen Laestadius.

TVÅ GLADA VINNARE I PODIUMS MANUSTÄVLING

I mitten av oktober var det boksläpp och prisutdelning på Stadsbiblioteket i Stockholm. Det var vinnarna i förlaget Podiums och tidningen Le Romane Nevimatas tävling att skriva ett manus på temat "Att vara ung rom idag". Vinnare blev Ralf Novák Rosengren och Anita Santesson med "5768 visningar på YouTube", en bok om en 14-årig resande tjej.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Cecilia Svanberg, producent på Stadsbiblioteket, inledde festiviteter.

– Detta evenemang ingår i en serie program som vi och É Romani Glinda gör. Programserien ska synliggöra romerna. Detta är viktigare än någonsin idag.

Heléne Jensen, projektledare och redaktör Podium intog scenen tillsammans med Kati Dimiter.

– År 2000 började vi ge ut böcker med anknytning till de fem nationella minoriteterna. Några år senare hade vi en tävling för samer under temat hur det känns att vara same. Den resulterade i den populära ungdomsboken *Sms från Soppero* av Ann-Helén Laestadius. Och så tänkte vi att vi skulle göra något liknande för romerna, sade Heléne.

Kati Dimiter berättade

– Det råder brist på romsk litteratur. Så

vi startade en skrivartävling för ungdomar och fick in cirka 30 manus. En finsk-romsk kaale vann den tävlingen.

Efter den tävlingen tog Kati kontakt med Podium och planer smiddes för att göra något större.

– Sedan kämpade vi i två år med ansökningar. Till slut hade vi finansiering och en jury, sade Kati.

Det kom in en hel del bidrag.

– Det har varit en rolig resa. Det viktiga har hela tiden varit att få mer romsk litteratur. Jag var på jakt efter dolda romska författartalanger.

Ann-Helén Laestadius, som suttit med i juryn, kom upp på scenen.

– Det känns speciellt att stå här med denna bok. Min egen bok förändrade mitt liv och jag hoppas att den här boken gör det för er.

Hon läste sedan motiveringen till priset.

"Rositas historia är en viktig och trovärdig berättelse om livet som ung rom i Sverige idag med hög igenkänning. Med ena benet i en kulturell tillhörighet och det andra i en svensk småstadssamtid är Rositas önskan om att få uppträda med sin sång en engagerande, allmängiltig historia som vi tror kan tilltala en bred läsarskara. En historia som vågar vara allvarlig men aldrig blir tung och som fångar såväl utsattheten och fördomarna men också allt det fina med den romska kulturen, och väcker hopp inför framtiden."

Nu kom de bägge författarna upp på scenen tillsammans med Rosario Ali från ÉRG.

– Det är mycket roligt att se detta manus. Hur känns det nu då, frågade Rosario.

– Vi är glada och överraskade, svarade Ralf.

– Vi skrek och ropade på Gud, tillade Anita.

Varför är det då så viktigt med litteratur av romer?

– Jag är lärare och har sett hur romska och resandes barn behandlas. Det är inte roligt, svarade Anita.

– Vi romer måste ha litteratur som vi kan känna igen oss i. Detta gäller särskilt för våra barn. Svarade Ralf.

Ralf förklarar att boken vänder sig till alla, oavsett ålder eller etnicitet.

– Förhoppningsvis ger den ett hopp om att man kan förverkliga sina drömmar, sade han.

Anita säger att minoritetsbarn ofta måste vara ambassadörer för hela sin grupp.

– Så är det ofta i skolan, vare sig man vill eller inte.

Rosario tycker att det är en viktig bok.

– Mina barn måste ha två identiteter, en i skolan och en hemma, underströk Ralf.

Anita läste sedan ett stycke ur den nya boken innan det var dags för Ralf tillsammans med en violinist och en dragspelare att underhålla publiken med musik.

Den svenska antiziganismens historia

Svensk antiziganism – Fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar. Så heter en ny bok som just kommit ut. Den är skriven av forskaren Jan Selling vid Hugo Valentin-centrum i Uppsala. Det är första gången någon gjort en sammanställning av detta slag.

Text och foto: Bengt O Björklund

Jan Selling har gett ut sin undersökning av antiziganismen i svensk historia. Monografin är ett resultat av Sellings verksamhet vid Hugo Valentin-centrum, Uppsala universitet. Selling ansvarar även för höstens internationella konferens om antiziganism i Uppsala i slutet av oktober.

Jan Selling är fil.dr i historia och bl.a. koordinator för forskarnätverket RORHIN – Romers och resandes historia i Norden. Under boksläppet i mitten av september var han mycket nöjd.

– Jag är mycket glad över att jag har fått möjlighet att forska och skriva denna bok här på Hugo Valentin-centrum och jag hoppas att många kommer att läsa den. Det känns bra också att jag kom ut innan vitboken.

Han berättade hur det kom sig att han började forska om romer.

– Det började för tio år sedan när jag var i Berlin. Jag forskade kring den tyska uppgörelsen med sitt mörka förflutna, nazismen. Under 90-talet försökte man skapa en bättre image i sitt förhållande till Förintelsen och till sinter och romer.

Han studerade då hos en tysk professor som jämfört antiziganismen med antisemitismen. Där föddes intresset. Senare blev han rekommenderad att söka arbete på Hugo Valentin-centrum vid Uppsala universitet.

– Man ville att jag skulle börja bygga upp ett nytt forskningsfält om romer. Till att börja med skulle det handla om den svenska uppgörelsen med sitt förflutna, om den ”goda” självbilden i förhållandet till romer. Ett förträngt och fortfarande outforskat område.

Jan Selling under boksläppet i Uppsala.

Det tog Jan Selling tre år att skriva sin bok samtidigt som han arbetat hårt med att bygga upp ett helt nytt forskningsområde.

– De senaste åren har vi fått in allt fler fragment av historien, men bilden är fortfarande mycket ofullständig.

Det finns alltså mycket kvar att göra inom detta område. Den här boken är en bra början.

– Det har varit en utmaning för mig att kunna göra en systematisk analys av detta nya forskningsområde, men detta är inte de svenska romernas historia, påpekar han, det är den svenska antiziganismens historia.

Under samtalets gång poängterar han de negativa effekter Billström har skapat, något som han också understryker i sin nya bok.

– Billström är ett bevis på att vi inte kan sätta punkt för den svenska antiziganismens historia.

Jan Sellings bok är en gedigen sammanställning och analys av den diskurs som färgat samhällets syn på romer. Han tar avstamp i 1700-talets syn på romer som speglas i den tyske historikern Heinrich Moritz Grellmans bok *Historischer Versuch über die Zigeunder* från 1787. En man som Selling kallar den vetenskapliga antiziganismens, den så kallade ”zigenarforskningens” fader.

Även om fokus i denna bok ligger på 1900-talet ger Selling gott om exempel på hur föreställningar och fördomar kan härledas bakåt i historien.

Detta är en viktig bok som alla borde läsa, inte minst våra folkvalda.

Djargon på kelderaš och arli

Nu har den mycket uppmärksammade och älskade barnboken om fantasifiguren Djargon av Levi Pinfold äntligen kommit ut på två romska varieteter, kelderaš och arli.

Bokförlaget ÉRG är stolt att presentera O Django för alla romska barn som älskar sagor.

Här är ett smakprov:

Jekh dáta maládilem jekhé Djangósa.

Jekhé sósko?

Jekhé Djangósa vrodi sár jekh *džéla* si. Šaj phenél o manúš *godó* pa léste. Jekh turbáto kaj vušoro kerél problémurja.

Arakhlém les andré ándo amaró vurdón jekh džes, thaj dikhélas baré jakhénsa pe muře dadésko bánjo thaj phendás ”Dévla če šukár džéla!”

Böckerna kommer snart att finnas i bokhandeln. Med böckerna följer också en CD-skiva med sagorna inlästa. Kelderašversionen är inläst av Hans Caldaras, arliverionen har Veli Brijani läst in.

Kelderašöversättningen är gjord av Fred Taikon, arliöversättningen av Fatima Bergendahl.

Detta är ett välkommet komplement till alla lärare som vill ha något riktigt bra till sina romska elver.

Vinnare i manustävling

5 768 visningar på youtube heter boken av Ralf Novak-Rosengren och Anita Santesson som vann Le Romané Nevimatas och Podiums manustävling. Gunilla Lundgren har läst boken.

”Vilken bra titel på en ungdomsbok!”, tänkte jag när jag läste om vinnarboken i Podiums och Le Romané Nevimatas skrivartävling ”Att vara ung rom i dag”. Nu har jag läst boken och den är lika bra som titeln. På försättsbladet tillägnas boken alla som orkar kämpa mot vardagsrasismen i samhället.

Bokens huvudperson är fjortonåriga Rosita, en sångbegåvad flicka som råkar ut för just vardagsrasism. Ibland är den omedveten, ibland elak, ofta är den skrämmande. De som utsätter henne är lika gärna vuxna som barn. Det kan vara en lärare som säger ”Några tattiga inlämningar vill vi inte ha”, äldre killar som kallar henne ”tattarblatte” och skinnheads som spottar på henne.

Bra är dock att boken inte drar en svart-vit gräns mellan ”vi och dom”, Rositas egen familj skildras med värme men hon har också vänner bland sina

klasskamrater och deras familjer.

I bokens sista kapitel vågar Rosita stå upp för den hon är, hon håller ett tal på skolans avslutning som griper tag i läsaren. Egentligen skulle jag vilja citera hela talet, men utrymmet ger mig bara plats till början:

”En gång var vi fria som vinden. Det sägs att vi en gång var fåglar, svarta fåglar med vackra brandgula näbbar. Vi flög vart vi ville. Högt i skyn. Sol och måne var våra vänner. Vi flög över haven och alla grönklädda ängar....”

Jag hoppas att detta tal ska läsas högt vid många tillfällen, och jag hoppas att boken ska få många läsare.

Slutligen vill jag berätta att jag själv deltog i tävlingen med en bok, ”Ramiz resa”, som jag skrivit tillsammans med Mersion Pejda. Den har verklighetsbakgrund och handlar om en romsk kosovoalbansk flyktingpojke. Naturligvis hade

vi gärna vunnit tävlingen, men jag kan helt ärligt gratulera vinnarna till ”5768 visningar på youtube”. Att Mersion Pejda och jag inte vann gjorde att vi tvingades skriva om vår bok och fick den utgiven på Bokförlaget Tranan.

Det känns roligt att kunna skriva den här recensionen med ett varmt grattis från en förlorare till en vinnare!

Gunilla Lundgren

Ramiz resa

En ny bok av Gunilla Lundgren

Gunilla Lundgrens nya bok Ramiz resa, Bokförlaget Tranan 2013, som hon skrivit efter att ha lyssnat på den romska pojkens Ramiz berättelse, är en mycket god förlorare i Podiums manustävling. Det är en bok väl värd att uppmärksamma.

Berättelsen handlar om Ramiz flykt från ett krigshärjat Kosovo dit han utvisas efter att ha bott i Tyskland i hela sitt trettonåriga liv.

Efter att ha bott i Tyskland i hela sitt liv hamnar Ramiz i Kosovo. Han förstår inte språket. De är inte heller välkomna där. I mormors och morfars hus hör Ramiz hur folk skjuter på gatan och en dag rycks dörren upp och fyra beväpnade män tar

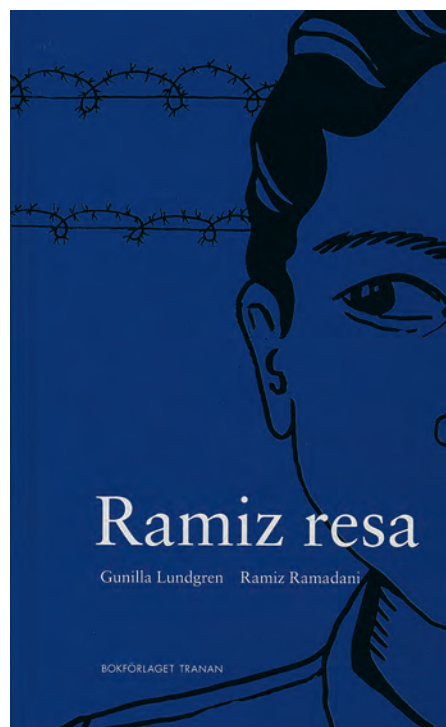
med sig hans pappa. Det var då planen på att fly tog form. Det var då kontakten togs med människosmugglaren.

Ramiz föräldrar är muslimska romer, en grupp som hamnade mellan serber och albaner under balkankonflikten. Än idag ses de av bägge sidor som förädare.

Detta är en välskriven och spännande historia. Ett öde bland många andra osynliga öden i Europa idag. En romsk historia som inte är unik på något sätt, men som få känner till.

Denna bok borde läsas av alla barn i skolan och av alla som inte vet vad det innebär att vara rom i Europa idag.

Bob

Gamla bilder berättar

I detta nummer är det Rosa Taikon som delat med sig med några foton ur sitt digra fotoalbum. Om någon av våra läsare känner igen bilderna, berätta gärna för oss var och när de är tagna.

På den första bilden uppe till vänster är det skolavslutningsfest. Tyvärr vet vi inte var och när detta var, men av bilarna att döma kan det vara mellan 1954 och 1956.

Det är många unga romer och deras föräldrar som deltar i firandet.

På bilden till höger ser vi Joška och hans fru Vorša. De var flitiga besökare i tältskolan, men förblev analfabeter.

Den äldre bilden till höger måste vara tagen i slutet av 1800-talet. Den ståtlige mannen är Todor Tšoran och vid hans sida sitter hustrun Liza (Maria Caldaras moster).

På bilden högst upp till vänster på andra sidan får Rosa Taikons farbror Joška Bessik och hans fru Vorša besök i vagnen. Vi vet inte vem mannen är som besöker dem i husvagnen, ser vi flitiga barn i tältskolan. Det ser ambitiöst ut med riktiga skolbänkar. Rosa Taikon kommenterar på fotots baksida, "Ska man behöva tältskola när det finns vanliga skolor?"

Bilden till höger föreställer Rosas farbror Joška och hans sonhustru Sonja och hennes barn som tittar in i skoltältet. Se hans uniformlikande kostym, något som var mycket vanligt hos ryska romer på den tiden.

På bilden längst ner till vänster ser vi en mycket yngre farbror Joška som hamrar på ett kopparkärl som senare ska förtennas. Den sista bilden visar en av de flitiga eleverna på tältskolan gå igenom läxan.

MIAS MATSIDOR

Kålsoppa med rökt fläsk och mini klimp

Det här behöver du för 8 personer:

- 1 stort kålhuvud vitkål
- 2 morötter
- 2 stora gula lökar
- 3 kryddpepparkorn
- 1 lagerblad
- 2 ½ liter vatten
- 2 buljongtärningar
- 300 gram rökt fläsk
- 3 msk hackad persilja
- 3 ägg
- 5 dl vetemjöl
- 3 msk olivolja
- salt och vitpeppar efter smak

Så här gör du:

Strimla vitkålen, skala och skär morötterna och löken i små bitar.

Skär fläsket i tärningar.

Bryn morötter, lök och fläsk tillsammans med olivoljan i en stor kastrull.

Häll på vatten, lägg i buljongtärningarna och smaksätt med kryddpepparkorn, lagerblad och. Koka upp och blanda sedan i den strimlade vitkålen.

Koka kålsoppa på medelvärme under lock i 15 minuter.

Så här gör du klimp:

Häll mjölet i en skål, knäck i äggen, tillsätt 1 dl vat-

ten, smaksätt med salt och vitpeppar. Vispa ihop och arbeta till en fast smet. Lägg i små klickar av smeten i den kokande soppan. Låt soppan koka upp, när all klimp flyter är soppan klar.

Tillsätt färsk hackad persilja och smaka av med salt och vitpeppar.

Kålsoppa är ännu godare dagen efter.

Smaklig måltid!

Šaxésko zumí, thufardó masésa thaj galúški

Gadó trubúl 8 ženéngé:

1	baró parnó šax
2	morkojá
2	baré galbune purumá
3	semúntsi kryddpeppar
1	lavóki patrín
2½ lítra	paj
2	masésko buljónurja
300 gr	thufardó mas
3 baré řojá	percilia
3	anřé
5 dl	ařó
3 baré řojá	oliviásko vulój
lon thaj pipéri	sar de but tu kamés

Gadea čiravés e zumí:

Šin o šax, řánde le morkojá, thaj šin le purumá ande cigné kotorá

Šin o mas ánde cigné kotorá

Pek le morkojá, o purúm thaj o mas ándo vulój ánde jekh barí pirí.

Šin o mas ande cigné kotorá

Akaná maj šor andré o paj, maj tho andré o buljóno thaj le semúntsi, lavóki patrín, thaj muk te čiról. Maj tho andré o šax.

Muk te čiról lokés ande 15 minúci le fedevósa.

Gadea lašarés le galúški:

Šor o ařó ande jekh čaró maj tho andré le anřé thaj

jekh decelítra paj, maj tho lon thaj pipéri Hamisár o xumér, na prja kóvlo. Pher jekh cigné řoj la xumerósa thaj muk te čiról ande zumí. E zumí gata la kána le galúški vazdiné pe katár la tigajáko fúndo

Maj tho o šindó percilia

E zumí maj laší la po dújto džes.

Xan pe sastimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering är det skolans ansvar att se till att det upphör. Om skolan inte tar sitt ansvar kan du anmäla det till DO.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se

Mer information hittar du på www.do.se